

OBSAH

ÚVODEM (<i>Ondřej Felcman</i>)	5
--	---

I. DĚJINY VÝCHODNÍCH ČECH JAKO TÉMA SYNTÉZY

(<i>Ondřej Felcman</i>)	9
Dějiny regionu – specifická součást národní historiografie	11
Východočeská specifika. Geografická a historická tvářnost oblasti	12
Stav poznání dějin východních Čech	15
Výzkumný záměr	16
Povaha syntézy	16
Periodizační mezníky a vnitřní členění syntézy	18
Geografické vymezení	19

II. HISTORIOGRAFICKÝ PŘEHLED K DĚJINÁM A ARCHEOLOGII

VÝCHODNÍCH ČECH A KLADSKA (<i>František Musil</i>)	25
Počátky východočeské historiografie	27
První topografické popisy východních Čech a počátky studia regionálních dějin.	28
Počátky české vědecké historiografie a jejich odraz ve východočeském historickém bádání	29
Podíl východočeského učitelstva na rozvoji historického bádání	31
Počátky východočeských historických periodik	32
Rozvoj historiografického bádání v Kladsku	32
Východní Čechy a soupisy památek	33
Východočeské historické bádání v období mezi světovými válkami	33
Přerušení historického bádání v období okupace.	34
Východočeská historiografie po roce 1945	35
První pokusy o sepsání dějin východních Čech.	37
Východočeské bádání o dějinách Kladska.	37
Východočeská historiografie na přelomu 2. a 3. tisíciletí	38
Další oblasti historické práce rozvíjející se ve východních Čechách	40
Počátky východočeské archeologie (<i>Jiří Kalferst</i>)	40
Východní Čechy a Státní archeologický ústav (<i>Jiří Kalferst</i>)	43
Současná východočeská archeologie (<i>Jiří Kalferst</i>)	43

III. OD LOVCŮ A SBĚRAČŮ K PREHISTORICKÝM ZEMĚDĚLCŮM.

VÝCHODNÍ ČECHY V DOBĚ KAMENNÉ	45
Paleolit a mezolit (<i>Jiří Kalferst – Richard Thér</i>)	47
Neolit (<i>Petr Květina – Richard Thér</i>)	55
Eneolit (<i>Jan Prostředník – Richard Thér</i>)	62

IV. PRVNÍ ZPRACOVATELE KOVŮ	71
Starší a střední doba bronzová (<i>Milan Kuchařík – Richard Thér</i>)	73
Mladší doba bronzová a starší doba železná ve východních Čechách (<i>Miroslav Novák – Richard Thér</i>)	79
V. DOBA PROTOHISTORICKÝCH NESLOVANSKÝCH ETNIK	93
Keltové (<i>Tomáš Mangel – Richard Thér</i>)	95
Germán (<i>Eduard Droberjar – Richard Thér</i>)	102
Prameny a literatura ke kapitole III.–V. (<i>Radomír Tichý</i>)	107
VI. ÚZEMÍ VÝCHODNÍCH ČECH VE STŘEDOVĚKU. VYMEZENÍ A ZMĚNY (<i>Ondřej Felcman – František Musil</i>)	117
VII. PŘÍCHOD SLOVANŮ DO VÝCHODNÍCH ČECH (<i>Jiří Sigl</i>)	127
Kudy přišli Slované do východních Čech	129
Východní Čechy v časně době slovanské (500–600 po Kr.)	129
Východní Čechy ve starší době hradištní (600–800 po Kr.)	132
VIII. VÝCHODNÍ ČECHY A POČÁTKY ČESKÉHO STÁTU (<i>František Musil</i>)	141
Sídlní struktura východních Čech ve střední době hradištní (9.–10. století) (<i>Jiří Sigl</i>)	143
Východní Čechy a Velká Morava	147
Zapojení východních Čech do českého přemyslovského státu v 10. století podle „kmenové teorie“	148
Zapojení východních Čech do raně středověkého přemyslovský stát podle současných poznatků historické vědy	152
Prameny a literatura ke kapitole VII.–VIII.	157
<i>Hmotné prameny (157) Písemné prameny (159) Literatura (159)</i>	
IX. GEOGRAFICKÉ PODMÍNKY, OSÍDLENÍ, HOSPODÁŘSKÉ A SOCIÁLNÍ VZTAHY VÝCHODNÍCH ČECH V 11.–12. STOLETÍ (<i>František Musil</i>)	161
Geografická a demografická podoba východních Čech na začátku 11. století	163
Nejdůležitější zemské stezky	163
<i>Charakteristika raně středověkých komunikací (163) Polská stezka (165)</i> <i>Trstenická stezka (166) Haberská stezka (169) Problematika tzv. libečské</i> <i>či libické stezky (170) Otevření nové „polské stezky“ přes Krkonoše</i> <i>(171) Želivská stezka (173) Další východočeské komunikace (173)</i>	
Hospodářský vývoj – raná kolonizace východních Čech	174
<i>Charakteristika rané kolonizace (174) Oblast jižně od Polabí (175)</i> <i>Povodí Loučné (176) Újezdy v jižní části východních Čech (182)</i> <i>Severozápadní část východních Čech (183) Severovýchodní část</i> <i>východních Čech (185)</i>	
Společenská struktura východních Čech a její proměny	188

Rozpad knížecího majetku ve východních Čechách (188) Počátky církevního majetku ve východních Čechách (189) Nejstarší majetky církevních hodnostářů ve východních Čechách (193) Počátky šlechtických majetků ve východních Čechách (194) Postavení nepřivilegovaného obyvatelstva (203)
 Počátky řemesel ve východních Čechách 205

X. VÝCHODNÍ ČECHY V DOBĚ VLÁDY

PŘEMYSLOVSKÝCH KNÍŽAT (*František Musil*) 207
 Postavení východních Čech v rámci českého státu
 v souvislosti s novým mocenským uspořádáním střední Evropy 209
 Přemyslovské údíly ve východních Čechách 209
 Budování orgánů knížecí státní moci na území východních Čech 211
 Pronikání křesťanství do východních Čech
 a počátky východočeské církevní správy 218
Vytváření farní organizace (218) Vznik prvních východočeských řeholních institucí (221)
 Strategický význam východních Čech ve vnitřní
 a zahraniční politice Přemyslovců 225
 První projevy rané středověké vzdělanosti ve východních Čechách
 (*František Nesejt*). 233
Charakteristika románské kultury (233) Románská architektura (234)
Románské sochařství (242) Románské malířství (244) Slovesné umění
(245) Počátky dramatického umění (246) Hudba (248)
 Prameny a literatura ke kapitole IX.–X. 248
Pisemné prameny (248) Hmotné prameny (250) Další druhy pramenů
(251) Literatura (251)

XI. POLITICKÉ A SPOLEČENSKÉ POMĚRY VE VÝCHODNÍCH

ČECHÁCH ZA PŘEMYSLOVSKÝCH KRÁLŮ (*František Musil*). . . 253
 Organizace královské moci ve východních Čechách ve 13. století 255
 Formování východočeské šlechty v době vlády
 posledních Přemyslovců 257
 Východočeská města 267
Charakteristika královských měst (267) Východočeská královská města (269)
Vznik a charakteristika královských věrných měst (276) Poddanská města (277)
 Změny v postavení církve ve východních Čechách
 za vlády posledních Přemyslovců 279
Východočeská arcijáhensství (280) Počátky děkanátů (280) Vývoj
farní organizace (281) Vznik nových řeholních institucí ve východních
Čechách (285) Změny církevního majetku (292)
 Význam východních Čech v politice posledních Přemyslovců 295

XII. VRCHOLNÁ KOLONIZACE A VÝCHODNÍ ČECHY

(*František Musil*) 301
 Význam vrcholné kolonizace v historickém vývoji východních Čech . . . 303

<i>Geografické a demografické důsledky vrcholné kolonizace (303)</i>	
<i>Vrcholná kolonizace a rozvoj zemědělství (304) Hornická kolonizace (305) Rozvoj řemesel a vznik měst (306) Vrcholná kolonizace a východočeské společenské elity (307) Vrcholná kolonizace a poddaní – rozvoj peněžního hospodářství (308) Charakter vrcholně kolonizačních panství (310)</i>	
Průběh vrcholné kolonizace ve starším sídelním území	311
<i>Vrcholná kolonizace ve Východolabské tabuli (311) Vrcholná kolonizace v Jičínské pahorkatině (315) Vrcholná kolonizace v Čáslavské kotlině (316) Vrcholná kolonizace ve Svitavské pahorkatině v povodí Loučné (319)</i>	
Průběh vrcholné kolonizace na nově osídlovaných územích	323
<i>Vrcholná kolonizace západní části Krkonošského podhůří a Krkonoš (323) Vrcholná kolonizace východní části Krkonošského podhůří a Krkonoš (327) Vrcholná kolonizace Broumovské vrchoviny (333) Vrcholná kolonizace Kladska (340) Vrcholná kolonizace Podorlické pahorkatiny a Orlických hor (344) Vrcholná kolonizace Českomoravské vrchoviny (357)</i>	
Prameny a literatura ke kapitole XI. a XII.	378
<i>Prameny (378) Literatura (379)</i>	
XIII. VÝCHODNÍ ČECHY V DOBĚ VLÁDY LUCEMBURKŮ	
<i>(František Musil)</i>	383
Východní Čechy po vymření Přemyslovců (1306–1310)	385
Východní Čechy za vlády Jana Lucemburského	389
Východní Čechy a Karel IV.	392
Charakteristika královských úřadů ve východních Čechách v době vlády Lucemburků	395
Manské zřízení	397
Postavení církve ve východních Čechách v době vlády Jana Lucemburského a Karla IV.	404
<i>Organizace církevní správy ve východních Čechách (404) Vznik biskupství litomyšlského (405) První pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic a východní Čechy (409) Charakteristika řádových církevních institucí (411) Majetkové poměry církve (414)</i>	
Sociální struktura a hospodářské poměry východních Čech v době vlády Lucemburků	416
<i>Majetek krále ve východních Čechách (416) Vývoj šlechtického majetku ve východních Čechách (417) Rozvoj řemeslné výroby (428) Vznik a první rozvoj cechovní organizace (435) Postavení obyvatelstva měst (438) Postavení venkovských poddaných (445)</i>	
Prameny a literatura ke kapitole XIII.	450
<i>Prameny (450) Literatura (451)</i>	
XIV. KULTURA DOBY GOTICKÉ (Vladimír Hrubý – František Nesejt) . . .	
Charakteristika gotické kultury	455

Hudba	455
Literatura	457
Školství a vzdělanost	458
Knihovny	460
Výtvarné umění v době posledních Přemyslovců – raná gotika	462
<i>Charakteristika (462) Profánní architektura – výstavba měst (urbanismus) (František Musil) (462) Profánní architektura – hrady (František Musil) (465) Sakrální raně gotická architektura (469) Raně gotické sochařství (474) Raně gotická nástěnná malba (474)</i>	
Výtvarné umění za vlády Lucemburků do roku 1420 – vrcholná gotika.	475
<i>Charakteristika vrcholné gotiky (475) Vrcholné gotické profánní umění – urbanismus a výstavba měst (František Musil) (476) Vrcholné gotické profánní umění – hrady (František Musil) (481) Gotické profánní umění – tvrze (František Musil) (482) Vrcholné gotická sakrální architektura (485) Vrcholně gotické sochařství (492) Vrcholně gotická nástěnná malba (498) Vrcholně gotická desková malba (504) Vrcholně gotická knižní malba (504)</i>	
 XV. PROJEVY SPOLEČENSKÉ KRIZE VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH ZA VLÁDY KRÁLE VÁCLAVA IV. (<i>František Musil</i>)	
Charakteristika vlády Václava IV.	509
Podíl východočeské šlechty na politickém dění v době vlády Václava IV.	510
<i>Východočeská šlechta na počátku 15. století (510) Východočeské ozbrojené družiny (514) Podíl východočeské šlechty na bojích proti králi Václavovi IV. (517) Počátky náboženských sporů mezi východočeskou šlechtou (523) Stížný list do Kostnice (526) Přepadení kláštera v Opatovicích (527) Další konflikty ve východních Čechách (528)</i>	
Postavení církve ve východních Čechách na počátku 15. století.	529
Situace na východočeském venkově a ve východočeských městech v době vlády krále Václava IV.	530
 XVI. VÝCHODNÍ ČECHY ZA HUSITSKÉ REVOLUCE (<i>Vladimír Wolf – František Musil</i>)	
Počátky východočeského husitství.	535
Východočeské tažení husitů na jaře 1421	539
Počátky rozkolu mezi východočeskými husity	543
Příchod Jana Žižky do východních Čech – Menší Tábor	546
Východočeští sirotci a jejich vojenské a politické aktivity v druhé polovině třicátých let.	553
Sirotci v předvečer Lipan.	565
Jan Roháč a konec východočeského radikálního husitství	568
Odras husitských válek v kulturních poměrech východních Čech (<i>František Nesejt</i>)	572
<i>Pronikání husitských myšlenek do kultury a umění (572) Literatura (573) Husitská hudba a zpěv (575) Výtvarné umění (576)</i>	

Prameny a literatura ke kapitole XV. a XVI. 577
Prameny diplomatické (577) Prameny vyprávěcí (578) Literatura (578)

XVII. VÝCHODNÍ ČECHY JAKO HLAVNÍ KALIŠNICKÁ

- ZÁKLADNA V ZEMI (*Martin Šandera*) 581
 Východní Čechy v době boje o český trůn po Zikmundově smrti 583
Mocenské skupiny a jejich polarizace na přelomu třicátých a čtyřicátých let 15. století (583) Začátek války (585) Nové přeskupování sil v propolské straně (586)
 Vytváření nové kališnické jednoty ve východních Čechách 587
Vznik spojených východočeských landfrýdů (587) Jan Kolda ze Žampachu a jeho spojenci (589) Tažení landfrýdů proti Janu Koldovi (590) Vytváření nové kališnické duchovní správy a první kutnohorská synoda (591) Návrat Barbory Celské a situace ve věnných městech (592) Počátek kampaně landfrýdů proti táboorskému kněžstvu (593) Pokus překonat bezvládní v zemi (593) Jiří z Poděbrad v čele landfrýdů (594) Vzpoura v Jaroměři (594) Zásahy proti loupeživým základnám (595)
 Podíl východních Čech na vítězství Poděbradova proudu a obnově ústřední správy 596
Vznik Jednoty poděbradské a dobytí hlavního města (596) Východočeští odpůrci Jednoty a jejich aktivity (597) Porážka Strakonické jednoty (599) Nástup nových utrakvistických osobností (600)
 Stabilizace světské správy a naběh k hospodářské prosperitě 601
Vytváření a upevňování Poděbradova východočeského dominia (601) Konečná porážka Jana Koldy ze Žampachu a potvrzení územních zisků (602) Dominium Kostků z Postupic (603) Trčkové z Lípy (603) Odras vlády Ladislava Pohrobka ve východních Čechách (604) Věnná města (604)
 Hlavní východočeští představitelé politického života, věnná města, Jednota bratrská a přístup místní šlechty k ní 605
Poděbradův východočeský majetek jako základ rodové domény (605) Význačné šlechtické rody ve východních Čechách v poděbradské době (607) Věnná města v prvních letech Poděbradovy vlády (610) Počátky Jednoty bratrské (611)
 Dopad války krále Jiřího s vnějšími i vnitřními nepřáteli na život ve východních Čechách 613
Boje stoupenců a odpůrců Jiřího z Poděbrad ve východních Čechách (613) Uherský vpád a východní Čechy (615)
 Prameny a literatura ke kapitole XVII. 620
Prameny diplomatické (620) Prameny narativní (620) Literatura (620)

XVIII. JAGELLONSKÁ ÉRA VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

- (*Jaroslav Čechura*). 623
 Charakteristika vlády Jagellovců 625
 Postavení východních Čech v jagellonské monarchii 626

Východočeská šlechta doby jagellonské	628
<i>Rod z Kunštátu a Poděbrad (hrabata kladská a knížata minsterberská) (628) Vilém z Pernštejna (629) Trčkové z Lipy (633) Východočeská nižší šlechta (634)</i>	
Východočeská města a městečka	635
<i>Pozemkový majetek měst (635) Růst významu poddanských měst, rezidenční města (636) Pardubice (640) Nové Město nad Metují (640) Jagellonci a královská města (641)</i>	
Spor šlechty a měst ve východních Čechách	643
Náboženské poměry ve východních Čechách v době jagellonské	645
<i>Východní Čechy oporou kališnické církve (645) Postavení Jednoty bratrské (647)</i>	
Prameny a literatura ke kapitole XVIII.	650
<i>Prameny (650) Literatura (651)</i>	

XIX. POZDNÍ GOTIKA VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

<i>(František Nesejt – Vladimír Hrubý)</i>	653
Duchovní vývoj a vzdělanost	655
Literatura	656
Hudba	659
Výtvarné umění	662
<i>Vznik a charakteristika pozdní gotiky (662) Architektura (663) Sochařství, (673) Desková malba (679) Nástěnná malba (681) Knižní malba (684) Umělecká řemesla (685)</i>	
Prameny a literatura ke kapitole XIV. a XIX.	688
<i>Prameny (688) Literatura (688)</i>	

RODOKMENY <i>(František Musil – Zdeněk Macek †)</i>	689
<i>Rozrod Ronovců (690) Páni z Lipé (692) Rozrod Načeraticů (693) Páni z Dubé a na Náchodě (694) Páni z Lichtenburka (696) Rozrod Markvarticů (698) Páni z Vartenberka (700) Páni z Valdštejna (702) Rozrod Půticů (704) Rod erbu třmene (706)</i>	

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY <i>(František Musil)</i>	707
Pisemné prameny	707
<i>Prameny vydané tiskem (edice) (707) Archivní prameny (707)</i>	
Hmotné prameny	708
Literatura	709
<i>Zkratky použité v seznamu literatury (739)</i>	

SEZNAM ILUSTRACÍ, MAP A PLÁNŮ	741
---	-----

REJSTŘÍK OSOBNÍ	749
---------------------------	-----

REJSTŘÍK MÍSTNÍ	785
---------------------------	-----